

K 62.959
2

საქართველოს
საბჭოთაო ენციკლოპედია

SHOTA
RUSTAVELI

Aphorisms

GANATLEBA

MFN119234

中華民國國家圖書館
100001

K-20

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

შოთა რუსთაველი

სიმღერები

თარგმნა და შეადგინა ვინოდო ურუშაძემ

გამომცემლობა „განათლება“
თბილისი—1983

899.96
440931
318-20101936

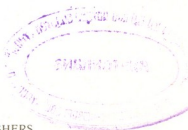
SHOTA RUSTAVELI

APHORISMS

Translated and compiled by VENERA URUSHADZE

GANATLEBA PUBLISHERS
TBILISI — 1983

საბავშვო-სპორტული გამომცემლობა
ბავშვული ლიტერატურა

83

24677

556.299
2

Г1
899.962.1.84
3431

წიგნში თავმოყრილია XII საუკუნის დიდი ქართველი პოეტის შოთა რუსთაველის აფორიზმები პოემა «ვეფხისტყაოსნიდან» და მათი ინგლისური შესატყვისები.

მ. ჯარი ჯ. ქავლაშვილი

70403 — 117
P ————— 122 — 83
M-602(08) 83

„ვეფხისტყაოსნის“ ავტორიზმები

აფორიზმი „ვეფხისტყაოსნის“ სამკაულია და მისი სტილის უაღრესად დამახასიათებელი ნიშანდობლივი მხარე. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ როგორც აფორიზმებით მოაზროვნე პოეტს რუსთაველს იშვიათად მოეძებნება ტოლი მსოფლიო ლიტერატურაში, თუმცა ბევრი საუცხოო აფორიზმების ავტორები არიან აღმოსავლური სამყაროს სახელმწიფო პოეტები და მწერლები (ფირდოუსი, ნიზამი, ხაადი...). აფორიზმების საშუალებით რუსთაველი პოეტური ფორმულების სახით ღამაზად, მოკლედ, სხარტად და მკაფიოდ გადმოსცემს სხვადასხვა ხასიათის გამოკვეთილად დასრულებულ ბრძნულ აზრს. ზოგჯერ აზრის შემჯიბროებისა და სიტყვის კონოპიურობის მაქსიმალური შესაძლებლობა მიღწეული. მაგალითად, „სხვა სხვისა ომსა ბრძენა“, „სიუვარული აკამაღლებს“, — ამბობს პოეტი და ორიოდ სიტყვით აუღლიბებს ეოველი დროისა და ეოველი ხალხისათვის გასაგებსა და მისაღებ ბრძნულ მოსაზრებას. უფრო ხშირად რუსთაველი აფორიზმი მოიცავს რუსთაველი შაირის ხალექსო სტრიქონს. მაგალითად:

1. ლეკვი ღომისა სწორია, ძე იოს თუნდა ხეადა.
2. ვინ მოვევარესა არ ეძებს, იგი თავისა მტერია.
3. ჭირსა შიგან გამაგრება ასრე უნდა ვით ქვიტყირსა.
4. სჯობს სახელისა მოხვეჭა ეოველსა მოსახვეჭელსა.

ცალკეულ შემთხვევებში რუსთაველი აფორიზმი გამოიღობდა მთელი შაირის სტროფში (და ძალიან იშვიათად გადაღობავს მის სახელვარს). სანიშნოდ შეიძლება ავიღოთ რუსთაველის ერთი ცნობილი აფორიზმი: ვერ დაჭირავს სიკვდილსა გზა ვიწრო, ვერცა კლდოვანი; მისგან ეოველი გასწორდეს ხესტი და ძალეკლოვანი; ბოლოდ შევარნეს მიწამან ერთგან მოუძე და მსცოვანი; სჯობს ხიცოცხლესა ნაზრანსა სიკვდილი სახელოვანი!

თუ დაეუკავებოდნენ ამოწმებული სტროფის შინაარსს და მის აზრს, მაშინ ბას აზრობრივი თვალსაზრისით, დავრწმუნდებით, რომ სტროფის აზრს ვე სტრქონი თავისთავად მშვენიერი აფორიზმა („ვერ დაგვიწყნებს სიკვდილსა ვა ვიწრო, ვერცა კლდოვანი“). მაგრამ იგი მაინც ერთგვარი ექსპოზიციია, მეორე და მესამე სტრქონებში ავტორი ავითარებს პირველ სტრქონში გამოთქმულ მოსაზრებას, ხოლო მეოთხე, დამაკვირვებელ სტრქონში კვთავაზობს ახალ, ნაჭედ აფორიზმს („სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი!“), რომლისთვისაც მოხმობილი იყო წინა სტრქონებში ჩაქსოვილი აზრი.

ამრიგად, წინა სამი ტაქტი წინამძღვარია იმ საბოლოო ბრძნული დასკვნისათვის, რაც ახე მომხიბლავი ფორმითაა და მკაფიოდ ჩამოყალიბებული აზრითაა გამოხატული ბოლო, მეოთხე ტაქტიში. საულისხმო ისაა, რომ თუმცა რუსთაველი დიდი ფილოსოფიური სიღრმით ახაბუთებს სიკვდილის გარდუვალობის თვალსაზრისს, აქედან მას გამოაქვს არა პესიმისტური დასკვნა, არამედ სიკვდილის გადალახვის, სიკვდილის „დათრუნვის“ ოპტიმისტური ხულით გამსჭვალული დიადი იდეა.

ანალიტიკური კონსტრუქციისაა ვეფხისტყაოსნის რივი სხვა აფორიზმი. ხანიშუმოდ დავიმოწმით კიდევ ერთი მაგალითი:

რა აქიმი დასხუდღეს, რაზომ გინდა საქებარი,
 მან სხვა უსმოს მკურნალი და მავამისა შემტევებარი,
 მან უამბოს, რაცა სჭირდეს ხენი, ცეცხლთა მომდებარი;
 სხვისა სხვამან უკეთ იცის სახარეკებლია ხუბარი¹.

რუსთველური აფორიზმების მნიშვნელობა საცნაურია და სახეებით ცხადი როგორც კონტექსტით (ე. ი. ჰოემის ამა თუ იმ კონკრეტული სიტუაციით შეპირობებული ვარუშობით), არამედ კონტექსტის ვარუშენ, დამოუკიდებლად. „სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი“

¹სხათ ზორის, ამ აფორიზმს ვრთვარი შინაარსობრივი მსგავსება აქვს ნინოშვილის აფორიზმთან, თუმა რუსთველის ტექსტი სრულიად თავისებურია და სტროფის ბოლო ტაქტით („სხვისა სხვამან უკეთ იცის სახარეკებლია ხუბარი“, რომელიც ნინოშვილის უცნობია, უნივერსალიზმის შვერვალეს აღწევს.)

საგანგებოდ უნდა აღვნიშნოთ, რომ რუსთაველის აფორიზმების სრულიად უცხოა მდებარე მორალური შეკონების ტენდენციები, თუმცა უდავოა მათი დიდი აღმშრდელობითი მნიშვნელობა. სწორედ ამბობს აკადემიკოსი იოსებ ორბელი: «Поэма Руставели совершенно свободна от духа назидательности, но многие сотни ее стихов глубоко поучительны». ზირველ ეოკლისა ეს ითქმის აფორიზმებზე. ისიც საგულისხმოა, რომ რუსთაველური აფორიზმები გადაუიდა ხალხში და ფართოდ გავრცელდა ფოლკლორული სიბრძნის სახით. ქართველმა ხალხმა თავის სათაუვანებელ პოეტს მიაწერა საკუთარი შემოქმედების ნაყოფი აფორიზმებიც. ასე, მაგალითად, რუსთაველს მიეწერება ხალხური წარმომობის ისეთი შესანიშნავი აფორიზმები, როგორცაა:

1. ათასად კაცი დაფასდა, ათიათასად ზრდილობა,
თუ კაცი თვითონ არ ვარჯა, რას არჯებს გვარიძვილობა?!
2. წახვლა ხვობს წარმავალისა, არ დაუოვნება ხანისა.

APHORISMS OF «THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN»

საქართველოს
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

Aphorism is the ornament of «The Knight in the Panther's Skin» and a highly specific feature of the style of the poem. Although some renowned poets and writers of the East (Firdousi, Nizami, Saadi and other) are credited with brilliant aphorisms, it may be said without exaggeration that as a poet of aphoristic thinking Rustaveli is hardly matched in world literature. Through aphorisms couched in poetic formulas Rustaveli beautifully and tersely conveys various pithy ideas. Occasionally he achieves a high concentration of thought and economy of words e. g. «One is wise in another man's battle», «It is love that exalts our souls» says the poet, formulating in a few words wise thoughts that are understandable and acceptable to all times and peoples. Rustaveli's aphorism normally fills a line of the shairi, e. g.

1. The lion's whelp is a lion, be it male or female.
2. He is his own foe who seeks not a friend when afflicted.
3. But like a rock stands firm amidst all fortunes and troubles.
4. The valorous knight craves glory, he cares little for booty.

Occasionally Rustaveli's aphorism covers an entire stanza (very seldom extending to the next stanza). A well-known aphorism from the poem can be cited as an illustration:

Death finds his way unimpeded, be the path narrow or
 rocky;
 He smites the hero and coward, the youth and the aged
 together,
 None may delay when he summons, all must unite in the
 tomb, —

Better a glorious death, than life dragged out in dishonour.

A close examination of the contents and structure of this stanza shows that its first line is an aphorism verse («Death finds his way unimpeded, be the path narrow or rocky»). Yet, it is a kind of exposition; the idea of the first line is developed in the second and

third lines; the fourth crowning line offers a new aphorism in its own right, (Better a glorious death than life dragged out in dishonour), admirably summing up the idea developed in the preceding three lines. It is significant that although Rustaveli asserts the inevitability of death with philosophical insight. His conclusion is imbued with the optimistic idea of overcoming or «suppressing» death. There are other instances of aphorisms of similar structure in the poem. Here is another example:

«However seasoned he is, whenever a doctor falls ill,
 He calls another physician, skilled in the craft to cure him;
 To him does he tell what onerous illness afflicts him.
 He who is ill must seek the counsel and aid of another».

The meaning of Rustaveli's aphorisms are clearly understood both in the context (i.e., in the particular situation of the poem) and without it. «Better a glorious death than life dragged out in dishonour» is by itself a brilliant aphorism. Although conceived by the poet to suit a particular situation.

It should be specially noted that although the educational value of Rustaveli's aphorisms is great it is absolutely devoid of simple moral didacticism. Academician Joseph Orbeli was right in saying that «Rustaveli's poem is quite free from the spirit of didacticism, but hundreds of its stanzas are highly instructive». This primarily refers to the aphorisms. It is also significant that Rustaveli's aphorisms have become popular and widespread in the form of folklore wisdom. The Georgian people have attributed to their venerable poet aphorisms of their own creation as well. Thus, Rustaveli is credited with these aphorisms of folk origin, such as:

1. A man's worth was set at a thousand, whereas good manners at ten thousand; if a man himself is good for nothing, of what avail is his noble descent?
2. He who must go, must go; 'tis useless for his tarry.

1. Incidentally, this aphorism shows some affinity of content with that of Nizami Ganjeli. Nowever, Rustaveli's text is quite specific, the last line of the stanza («He who is ill must seek the counsel and aid of another» — which is unknown to Nizami) attain the summit of universality.

აუღა შეჭვერობს მიჯნურსა მიჯნურობისა ცხადება!

აუსა კარგად ვერვინ შესცვლის, თაუსა ახლად ვერვინ იძობს.

აუსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა.

ამოა ჭვრეტა ტურვისა, ხიახლე საუვარელისა!

არ-დავიწეება მოვვრისა აროდეს კვიზაშს ზიანსა.

აწუა ვცან, საქმე სოფლისა ზღაპარია და წმანია!

ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა!

For a true lover should never expose his wounds to another.

No man can turn evil to good, nor can he be born once again.

But for an evil man evil words mean more than his soul.

It is pleasant to gaze on beauty, and be near one's beloved.

A man has never been harmed for keeping his faith with his brother.

How do I know that the world is a tale (dream), delusive and senseless!

Why should the Father of men, the Creator of good make evil!

ბორცხა სძლია კეთილმან, არსება მისი გრძელია!

გახტვს ქვასადა მაგარსა გრძელი ტუეისა ღბილისა.

განგებასა ვერვინ შესცვლის, არ-საქმელი არ იქმნების.

გველსა ხერულით ადოიუვანს ენა ტუბილად მოუბარი.

გონიერთა მწერთელი შუვარს, შუნურთა გულსა ჰკშირდეს.

გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუღლომელი,
გული ჯამ-ჯამად ეოველთა ჭირთა მთმო, ღზინთა მნდომელი;
გული ბრძა, ურწი ხედვისა, თვით ვერას ვერ გამსომელი,
ვერცა ჰპატრონობს სიკვდილი, ვერცა ჰპატრონი რომელი!

გული, ცნობა და გონება ერთმანერთზედა ჰკიდიაან;
რა გული წაუა, იგიცა წავლენ და მისკენ მიდიაან;
შპულო კაცი ვერ ჯცობს, კაცთაგან განაკიდიაან.

Evil is vanquished by good for the essence of good is enduring.

No one can force into being that which is not to be.

An anvil of soft lead can break even hard stone.

Even the serpent is lured from its lair by the sweetness of discourse.

The reasonable love the instructor, but he wrings (pierces) the heart of the foolish.

Cursed is the heart of man, insatiable and greedy;
For the sake of pleasure he endures all griefs and afflictions.
The heart is blind, slave and sport of passions,
Yet for all that no king, not even death can rule it.

Heart, mind and reason depend upon each other:
When the heart departs, the mind and the soul pursue it.
A man deprived of his heart is also deprived of his reason.

დიდი ღზინია ჭირთ თქმა, თუ კაცსა მოუხდებოდე.

ვარდთა და ნუხეთა ვინათგან მზე სწორად მოეფინების,
დიდთა და წვრილთა წვალობა შენცა ნუ მოგეწვინების;
უხვი ახსნილსა დაბაძმს, იგი თვით ების, ვინ ების.
უხვად გახცემდი, ზღვათცა შესდის და გაუდინების.

ვარდსა ჰკითხეს: „კვთომ ტურფა რამან შეგქმნა ტანად, ჰირად?
მიკვირს, რად ხარ ეკლანი? ზოგნა შენი რად არს ჭირად?“
მან თქვა: „ტკბილსა მწარე ჰმოუეებს, სჯობს, იქმნების რაცა მვირად.
ოდეს ტურფა გაიფუღეს, აღარა ღირს არცა ჰირად.“

ვა, საწუთროო, ხიცრუით თავი სატბნას აღარე!
შენი ვერავინ ვერა ცნას, შენი სიმუხთლუ ხად არე;

ვა, სოფელო, რამიგან ხარ, რას გუპარუნებ, რა ზნე გჭირსა.
კოვლა შენი მინდობილი ნიადგემცა ჩუქმებრ ტირსა;
ხად წაუყვან სადაურსა, ხად აღუუხვრი სადით ძირსა!
მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა, შენგან განაწირსა!

9780130333333
9780130333333

Opening one's heart to a friend is comfort and balm to the soul.

Like the sun which casts its beams alike on roses and weeds,
Shed (Pour) over great and small the kindly beams of your mercy.
Kindness makes slaves of the noble and lightens the bonds of the slave.
Resemble the seas which pour forth again the waters poured in.

The rose was asked: 'In face and in form who made you so sweet
and fair?
Why have you thorns, sweet rose, why is it so painful to pluck
you?'
It said: «You find the sweet with the bitter; it is dearly
acquired.
Know when beauty is cheapened it is no longer worth a dried
fig».

Woe, heartless fate, you are false and deceiving like Satan;
There are no bounds to you lies, no smiles more deluding than yours.

Alas, O world, what ails you? Why this perpetual whirl?
All who have trusted you are in tears and heart-sick like me.
Where are you carrying us? From where and why have you uprooted us?
But God does not abandon the man forsaken by you.

ვემობ კაცს აუციანსა, ცრუსა და ღალატინსა!

ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა ეზა ვიწრო, ვერცა კლდოვანი;
მიხვან ეოველი კახორდეს, სუსტი და ძალ-გულოვანი;
ბოლოდ შეუარნეს მიწამან ერთვან მოჰმე და მსცოვანი,
სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი ხაშელოვანი!

ვინ არ ეოფილა მიჯნური, ვის არ ხსმილნი სდებთან,
ვის არ უნახვან ჰატყნი, ვისთვის ვინ არა პნდუბან?
მითხარ, უსახო რა ქმნილა, სულნი რად ამოცხდებთან?
არ იცი, ვარდნი უველოდ არავის მოჰკრებიან!

ვინ მოეყარესა არ ეძებს, იგი თავისა მტერია.

...ვინცა კაცმან მძა იძმოს, თუ დაცა იდოს,
ხაშს, თუ მისთვის სიკვდილსა და ჭირსა თავი არ დარიდოს.

ზოგჯერ თქმა სჯობს არა-თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დამაუდების.

What is more vile than a traitor, who pledges his word and forswears it?

Death finds his way unimpeded, be the path narrow or rocky;
He smites down and levels the coward and hero, the weak and the brave.
In the end the earth unites all, both youth and the old.
Better a glorious death than life dragged out in shame.

Who has never known love, never been burned in its fires;
Who has never seen afflictions, nor languished and swooned for one's loved one?
Why then should your spirit forsake you when this is the way of life?
Know that a rose without thorns has never been plucked.

He is his own foe who seeks not a friend when afflicted.

A man who takes to himself a brother or sister,
Must for their sake be ready to die and withstand all afflictions.

Speech may be better than silence but we often spoil things by speaking.

თუ თავი შენი შენ ვახლავს, ღარიბად არ იხსენები.

იადონი მამის მოკვდეს, ოდეს ვარდმან იდამკნაროს.

კაცი ცრუ და მოღალატე ხაშვ ღახვროთა დასაჭრულად.

კაცსა მიხედეს ხაწადელი, რახ უმებდეს, უნდა ჰოვნა,
მამის მიხვან აღარა ხაშვ კარდასრულთა ჭირთა ხსოვნა.

კოკასა შიგან რაცა დგახ, ივიუე წამოდინდების!

ლექვი ღომისა სწორია, მუ იოს თუნდა ხვადია.

მაგრა, თუ ჭირსა არ დახთმობ, ღხინი რა დახათმობია!

9 9 9 9 9 9 9 9 9 9
9 9 9 9 9 9 9 9 9 9

Better than riches is strength of mind and of spirit.

The nightingale weakens and dies when the rose droops low and withers.

The traitor and liar deserves to be pierced with a lance.

When the wish of a man is fulfilled and he finds the thing he has
sought for,
He should cease from weeping and no longer brood on past sorrows.

Nothing flows out of a pitcher except that already inside it.

The lion's whelps are equal be they male or female.

Grief proves the strength of the heart; joy needs no courage to bear it.

მარგალიტი არვის მიხედვს უსასუიდლოდ, უვაჭრელად.

მართლად თქმულა: „არა მართებს ევახსა ვარდი, ვირსა რქანი“.

მას მკურნალმან რაჯვარ ჰკურნოს, თუ არ უთხრას, რაცა სჭირდეს!

შხისა შუქთა ვერმჭვრეტელი ია ხმების, ვარდი ჭნების.

მთვარესა მცხრალსა ვარსკვლავმან ვითამცა ჰკადრა მტერობა?!

მტერი მტერსა ვერას აუნებს, რომე კაცი თავსა იუნებს.

მსგავსი ეველია მსგავსსა შობს, ესე ბრმენთავან თქმულია.

None shall attain the pearl who shrink from the arduous effort to get it.

Horns cannot beautify an ass nor roses the crow.

How can a physician cure him who tells not what hurts or afflicts him?

If the violet and rose cannot gaze on the sun they wither and die.

Did ever a star declare enmity to even the waning moon?

Man does more harm to himself than the cruellest of foes to his foe.

Every like gives birth to its like is the saying of the Sages.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ოდეს კაცსა დაუჭიროს, მაშინ უნდა მშა და თვისი.

რა აქიმი დასნეულდეს, რაზომ კინდა საქებარი,
მან სხვა უსმოს მეურნალი და მკახისა შემტევებარი;
მან უამბოს, რაცა სჭირდეს სენი, ცუცხლთა მომდებარი!
სხვისი სხვამან უკეთ იცის სასარგებლო საუბარი.

რა ვარდმან მისი უვაუილი გაახშოს, დაამკნაროსა,
იგი წავა და სხვა მოვა ტურუასა საბადნაროსა.

რაცა ვის რა ბედმან მისცეს, დასჯერდეს და მას უბნობდეს:
მუშა მიწვიუ მუშაობდეს, მეომარი გულოვნობდეს;
კვლა მიჯნურსა მიჯნურობა უეუარდეს და გამოცნობდეს,
არცა ვისგან დაიწუნოს, არცა სხვათა უწუნობდეს.

რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქმნების.

რადღა იგი სინათლე, რასაცა ახლაუხ ბნელია?!

When a man is in trouble, then does he need a friend and a brother.

When a doctor, however seasoned he is, falls ill,
He summons another physician, another to feel his pulse;
To him does he tell what illness and fires afflict him.
He who is ill must seek the counsel and aid of another.

When the petals of the full-blown rose wither and fall
Another unfolds and fills the garden with fragrance.

Man, do not complain at fate. Accept it. Let the warrior always
be brave, let the worker enjoy his labour, let the love-maddened
man learn the meaning of love and know it. Judge not that you
be not judged.

What God decrees not, no mortal can force into being.

Can light exist and be bright when darkness attends it?

საბრალლოა სიეუარული, კაცსა შეიქმს გულ-მოკლულად!

სამი არის მოუერისზუან მოუერობისა გამოჩენა:
ჰირველ, ხდომა ხიახლისა, სიმორისა ვერ-მოთმენა,
მიცემა და არას შური, ჩუქებისა არ-მოწყენა,
გავლენა და მოხმარება, მისად რგებად ველთა რბენა.

საწუთრო კაცსა ეოველსა ვითა ტაროსი უხვდების:
ზოგჯერ შხეა და ოდესმე ცა რისხეთ მოუქუნდების.

სიკედლიაძდის ვის მოჰკლავს თავი კაცსა შეცნიერსა?
რა მოსჭირდეს, მაშინ უნდან გონებანი გონიერსა!

სიცრუე და ორწირობა აუნებს ხორცსა, მერმე სულსა.

სმა-ჭამა დიდად შესარგი, დება რა ხეარგულია?!
რასაცა განცემ შენია, რასც არა, დაკარგულია! "

969363730
912-7701933

Pity the lover whose heart is tortured and slain by love.

There are three ways to prove to a friend the strength of one's friendship:
First, the desire to be near him and suffer when forced from his presence,
Second, to stand by his side and ungrudgingly serve and attend him,
The third to be ready to sacrifice all, even one's life in his service.

Fate, like the weather, is fickle; sometimes it smiles upon us,
Sometimes it whirls down like a tempest straight from wrathful heaven.

Why should a reasonable man kill himself beforehand?
When in trouble he needs more wits and courage to face it.

Falsehood and double-dealing are destroyers of body and soul.

Spending on feasting and wine is better than hoarding our substance.
That which we give makes us richer, that which is hoarded is lost.

სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი!

სჯობს სახელისა მოხვეჭა ვოველსა მოსახვეჭელსა!

სჯობს უფოლობა კაცისა მომდურავისა ეოლასა.

შაირობა ჰირველადვე სიბრძნისაა ერთი დარგი,
სადმართო, სადმართოდ გახატონი, მსმენელთათვის დიდი მარგი,
კვლა ბქადა ეაძუბის, ვინცა ისმენს კაცი ვარგი,
გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, შაიროა ამაღ კარგი.

წულულსა დანა ვერა ჰკურნავს, გაჰკუთოს, ანუ გაასივნებს.

ჭირსა შივან გამაგრება ასრე უნდა, ვით ქვითვირსა.

სამს გასრულება მოვერისა სიეუარულისა მტკიცისა.

Better a glorious death than life dragged out in shame!

The valorous knight craves glory, he cares little for booty.

It is better to have no man by your side than an ungrateful one.

Poetry is, above all, a branch of divine wisdom
Conceived by and known to the godly, a comfort to all who hear it.
It pleases and instructs the worthy and virtuous man.
The pre-eminence of poetry is that it can say things shortly.
(in a few words)

A knife cannot heal a wound; it cuts, or causes a swelling.

But like a rock stands firm amidst all misfortunes and troubles.

The vow of friendship and love should not be forgotten or broken.

ხაძს, თუ კაცი არ შეუდრკეს, ჭირს მიუხდეს მამანურად.

ხაძს მოუკარუ მოუერისათვის თაუი ჭირსა არ დამრიდად,
კული შინცეს კულიხათვის, სიუკარული გზად და ხიდად.

ხაძს მოუერისათვის სიკედილი, ესე შე დამიგ წესადა.

A man must not yield to misfortunes but meet it with unflinching courage.

A friend never spares any pains to assist a friend who is troubled. Heart should be given for heart, and love be the bridge of true friendship.

Death for the loved-one is fitting.

რჩეული ნაწყვეტები

არ გული უნდა უიცის და ჰირისა გასრულებსა.
იგი უკულო მოელის მართ დღეთა შექოკლებსა.

არას გარგებს სიმძიმელი, უსარგებლოდ ცრემლთა დენა;
არ გარდავა გარდუვალად მოძაუალი საქმე ზენა,
წესი არის მამაცისა მოჭირვება, ჭირთა თმენა,
არვის ძალ-უც ხორციელსა განგებისა გარდავლენა.

არ იცი, ვარდნი უკლოდ არაეის მოუგრებიან.

ესე არის მამაცისა შეტის-შეტი ხიგულვანე!

ესეგვარი დია მივხედეს სიტევა მცთარსა, ენა-შეტსა,
სვამიადთა ვერ მშაღებსა, უჭკუოსა, მშაგსა, რეტსა.

1157037370
570370401030

SELECTED PASSAGES

Can he whose heart is astray fulfil a vow or a promise?
Deprived of his heart he awaits only the coming of death.

Sadness and weeping avail not, vain is our bitter repining.
Destiny is not evaded, no man can cheat the Almighty.
We are born to sorrow and struggle, suffering is every man's portion.
As no mortal can thwart Providence bewail not God's rulings.

Know that a rose without thorns has never been plucked.

Not only valour but nobility of mind should distinguish a hero!

Justice thus punishes him who cannot conceal a secret,
Cannot be silent but chatters in witless and half-maddened phrases.

ვარდსა ქაცვი მოაპოვნებს, კეალთაძე რად ვეუხანე!

ვარდი მის შხისა გაურილი უფრო და უფრო ჭნუბოდა.

ვა, სანუთრო ბოლოდ თავსა ახუდარებს, ახეწარებს!

თვალთა ტურუა საჭვრეტელი უცხოდ რადმე ვშუენების.

თქმულა: „ქრთაში სურავსა ჯოჯოხეთსცა დაიურვებს“.

მაძა ლხინსა ვინ მოიძკის ზირველ ჭირთა უმუშაკო?

მე რად გაეწირო მოევარე, მძა უმტკიცესი მშობისა?

Must one be scratched by thorns while plucking the rose?!

When the rose is deprived of its sun it fades and withers.

Woe! in the end a shroud and a grave is the lot of a mortal!

Beauty was sent among mortals for the eye to discern and rejoice in.

It is said that even in hell a bribe settles matters.

Can a man ever harvest joy without the ordeal of labour?

Why should I abandon my friend who is dearer to me than a brother?

შხისა შუქთა მოძლოდინე ვარდი სამ ღლე არ დაჭნების.

მთვარე შხესა მოეშორვოს, მოშორეუბა გაანათლებს,
რა ეახლოს, შუქი დასწევას, გაეურების, ვერ იახლებს,
მაგრა ვარდსა უძწეობა გაახშობს და ფერსა აკლებს,
ჩვენ ვერ-ჭერეცა სუვარლისა ჭირსა ძველსა გაგვიახლებს.

. . . . . მიკვირს ნაღველი კაცისა ჭკუიანისა,
რა მჭმუნვარებდეს, რას არგებს ნაკადი ცრემლთა ბანისა?
სჯობს გამორჩევა, აზრობა საქმისა დასაჯვანისა.

მოშაირე არა ჰქვიან, თუ ვინმე თქვას ერთი, ორი;
თავი ეოლა ნუ ჰგონია ძელექსეთა კარგთა სწორი,
განაღა თქვას ერთი, ორი, უმსგავსო და შორი-შორი,
მაგრა იტყვის „ჩემი სჯობსო“, უცილობლობს ვითა ჯორი.

რა თუან თავა სიცრუე ეოვლისა უბედობისა,
მე რად გაუწირო მოეუარე, მძა უძტყიფხი მშობისა?

Even the rose deprived of the sun droops low and dies.

When the moon is far from the sun its lustre grows brighter by
distance,
For when she is near the sun obscures its light and consumes it;
But the rose dries up and withers without the warmth of sunbeams.
Thus does the lover sink in his grief when far from his loved one.

Why should a man of reason be eternally weeping and sighing?
How can his sighs and lamenting quell or assuage his sorrow?
Better to plan and ponder than stifle one's heart by groaning.

A verse or two composed by chance do not make a poet;
And he is indeed a fool if he thinks himself equal to poets.
Even though, now and then, he may write a few discordant verses;
If he says, «mine are the best,» he is indeed a stiff-necked mule.

Since the sin of deception is the source of all our sorrows,
Why should I abandon the friend dearer to me than a brother?

რომე კაცსა მიჯნურობა ატირებს და აგულჩვილებს,
რა ღრუბელი მიეფარვის, მზე სმელეთსა დაანრდილებს,
მის მოყვრისა მოშორება კვლავ აბინდებს, არ ადილებს.

სჯობს სიძორე დიაცისა, ვისებან ვითა დიითობის:
ვიღობლებს და მკეციკუთებს, მოკინდობს და მოგენდობის,
მართ ანახდად კილალატებს, გაპკუთს, რაცა დაესობის.
მით დიაცსა სძაღლავი არახთანა არ ეთხრობის.

უხვსა ჰმორჩილებს ეოველი, იგიცა, ვინ ორგულია;
სმა-ჴამა — დიდად შესარგი, დება რა საუარგულია?!
რასაცა გასცემ, შენია, რასც არა, დაკარგულია!

უათურაჲი სწორად მოჰკლავს, ერთი იეოს, თუნდა ახი.

ღმერთი გუარავს, სწორად გაპკუთს, შეშა ვის ჰკრა, თუნდა ხრმალი.

Love makes the heart grow languid and melts it with groaning and weeping.
When a dark cloud hides the sun the earth is wrapped in darkness (shadows);
Thus does the dawn turn to darkness when the lover departs from his loved one.

Woe to the man who trusts and puts faith in the smiles of a woman,
For with her flattering smiles she invades his heart and wins it,
Pierces it through and then in a trice, the tempter betrays him.
Therefore, confide not to her your counsels, nor tell her your secret.

Spending on feasting and wine is better than hoarding your substance.
That which you give makes you richer; that which is hoarded is lost.

Hazard kills equally be it one or a hundred.

A log is as sharp as a sabre if God desires to protect you.

ცანე სამართალი მართალი გულისა გულს მიკარად.

ცუდთა კაცთა საუბარი კაცსა მეტად დაჰჰმუნვეს.

წავიციითხავს, სიუვარულსა მოციქულნი რაგუარ წერენ?
ვით იტყვიან, ვით აქებენ? ცან, ცნობანი მიაფერენ!
„სიუვარული აღვეამაღლებს“, ვით ეკვანნი, ამას ქლერენ,
შენ არ ჯერ ხარ, უსწავლელნი კაცნი ვითმცა შევაჯერენ!

წესი არის მამაცისა მოჭირვება, ჭირთა თმენა.

ხაშს, თუ კაცმან გონიურმან მხელი საჭმე გამოავოს,
არსიწუნარე გონებისა მოიძულვოს, მოიძავოს.

— ხაშს, უმეზნოს ცვარი წელისა, მისთვის თაჳი კოვლვან აროს,
— ვერ უპავოს, რა ქმნას, ანუ გული რათა დაიწუნაროს!

შხედავთ, ვარდსა უმხეობა როგორ ადრე დაანდების!

True and righteous justice goes from heart to heart.

Man is grieved and maddened by the discourse of evil men.

The apostles have written of love, accounting it first of all virtues. 'It is love that exalts our souls', this the refrain of their singing. None knows this better than you, and if you should fail in discernment. How can I hope to enlighten the ignorant man and the mocker?

We are born to sorrow and suffering; woe is every man's portion.

A man with a quest to fulfil must be cautious of word and of action, Must never lose presence of mind but curb his fire and be patient.

He, if need be, must search for her sake a dewdrop of water. But if his search is in vain how can his heart be consoled?

See how the absence of the sun has made the fair rose wither.

24

190/455

ШОТА РУСТАВЕЛИ
Афоризмы

(на грузинском и английском языках)

Перевод и составление В. Урушадзе

ИВ № 2030

რედაქტორი ნ. ქუუუნაშვილი
მხატვრული რედაქტორი თ. კარბელაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი ე. მუხაშვილი
კორექტორი მ. ოდილაძე
გამომცემი ლ. დავითური

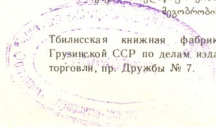
გადაეცა ასაწყობად 2.06.83. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 15.11.83.
ოფსეტის ჭილალი 70x108/32. პირობითი ნაბ. თაბახი 1,75, ნაბეჭდი
თაბახი 2,5, საალრიცხო-საგამომცემლო თაბახი 1,02.

ტირაჟი 5.000 შვეეთის № 1416

ფასი 15 კაპ.

გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ. № 50
Издательство «Ганатлеба», Тбилиси, ул. Орджоникидзе № 50

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თბილისის წიგნის ფაბრიკა, მეგობრობის გამზ. № 7

Тбилисская книжная фабрика Государственного комитета Грузинской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, пр. Дружбы № 7.

15 33.

ՅԱՐԱՑԵՅՄԱՆ
ՆՈՇՆՈՒՄԻՆՅՅ

